

doses dan toch in beginsel, reeds door EHRLICH en GUTTMANN en door PETRUSCHKY in toepassing gebracht en daarover een en ander bericht.

Zoo zouden wij nog verschillende punten kunnen noemen; maar het zou niet moeilijk vallen, daar tegenover andere te stellen, die niet anders dan door woorden van groote ingenomenheid vergezeld zouden kunnen gaan.

Ons eindoordeel over het boek is, dat het talrijke uitstekende bladzijden bevat, die het voor den tuberculose-arts tot een aantrekkelijke lectuur maken, dat het daarentegen, in zijn geheel genomen en den titel in het oog houdende, aan de hooge eischen, die men aan een eerste *leerboek* over deze stof geneigd zou zijn te stellen, niet in alle opzichten voldoet.

W. J. VAN GORKOM.

BRIEFWISSELING.

HET TÜRCK-CZERMAK-FEEST.

Weenen, 25 April 1908.

Met gemengde ja tegenstrijdige gevoelens zet ik mij neder om den lezers van ons *Tijdschrift* een indruk te geven van het „Eerste internationale rhino-laryngologen-congres”, het gouden feest der laryngologie. Hoe zou men de nagedachtenis der beide groote mannen, wier naam zich aan de schepping der geneeskundige laryngoskopie verbindt, beter kunnen eeren, dan door een bijeenkomst als deze, waar honderden, die aan de beoefening dezer kunst hun leven wijden, uit alle deelen der wereld, als ter bedevaart zijn opgegaan! Een bijeenkomst, die tevens een grootsche demonstratie zou zijn van de wetenschappelijke en praktische beteekenis, die de laryngologie in deze halve eeuw heeft verworven. In menig opzicht mag dit congres voortreffelijk geslaagd heeten. De deelneming der vakgenooten ging alle verwachting te boven. Zij waren gekomen van overal, tot uit IJsland en Japan; de voormannen van het vak waren zoo goed als allen aanwezig. Ik beschouw het als een der belangrijkste voordeelen van internationale congressen, dat men elkander van aangezicht tot aangezicht aanschouwt. Welk een winst voor den welwillenden toon van latere wetenschappelijke controversen, dat men tezamen, als feestgenooten, de beenen onder één tafel heeft gestoken. Wat al misverstand, uit nutteloos twistgeschrijf geboren, wordt uit den weg geruimd door een mondelinge uitwisseling van gedachten. Te dezen opzichte is voor mij persoonlijk dit congres in buitengewone mate aangenaam geweest. Ik heb ze bijna allen gesproken, hen wier werken in mijn bijzonder vak mij hebben geboeid en geleerd. GROSSMANN, dien ik voorheen, in zake recurrensverlamming, als een venijnigen kempaahn tegenover mij heb gezien, zag ik hier als den verdienstelijken secretaris, den rusteloozen werker, die de voorbereiding van het congres op voortreffelijke wijze heeft geleid, maar tevens als den beminnelijksten gastheer en collega, van wien ik als dikke vrienden ben gescheiden.

Spreek ik van de voortreffelijke voorbereiding, zoo is dit geen ijdele phrase. De Weeners zijn grootmeesters der gastvrijheid. Zij hebben over alles, wat met de ontvangst samenhang, lang te voren hun gedachten laten gaan, en die gedachten hadden geen ander eindpunt, dat hoe het hun gasten aangenaam te maken. Dit geldt niet alleen voor de Wiener laryngologische Gesellschaft, wier leden in het congresbureau alle vragers voortdurend ten dienste stonden, die ons vrijkaarten verschaften voor alle theaters en ons een fijn bewerkte bronzen herinneringsplaquette vereerde met de beeltenissen van TÜRK en CZERMAK. Het geldt evenzeer voor de autoriteiten van stad en land. Een ontvangst, zooals ons de gemeenteraad van Weenen heeft bereid — rijk geïllustreerde feestgeschriften, een banket van 600 deelnemers in de feestzaal van het heerlijke, gothische raadhuys —, zoo iets klinkt ongelooflijk in de ooren van Nederlanders, die zulk een scheutigheid van een gemeentebestuur thuis nooit hebben beleefd. De stadhouder van Nederostrijk, die Dinsdag in naam van aartshertog FRANZ FERDINAND het congres heeft geopend, ontving, met Gräfin KIELMANNSEGG, alle deelnemers in het Statthaltèreipalais.

Als een zeldzaamheid zij eindelijk genoemd de „Reitproduction“, die te onzer eere in de k. k. spanische Hofreitschule werd gegeven. Een zeldzaamheid, want de hooge Spaansche rijkunst wordt nergens anders dan hier, zelfs in Madrid niet meer, beoefend. De Habsburgers hebben, met zoo vele andere, ook deze traditie aan hun hof gehandhaafd, en zoo konden wij genieten van deze voorname kunst, van den aanblik der edelste paarden, wier stamboom tot Karel VI terugreikt.

Het klinkt bijna ondankbaar, na zulk een ontvangst, kritiek uit te oefenen, maar toch de lezer zal, meer dan in deze feesten, belangstellen in het wetenschappelijk werk van het congres. Te dezen opzichte is de werkelijkheid wel heel ver beneden de verwachtingen gebleven. Over zes onderwerpen waren tien rapporten aangekondigd. Bovendien hadden zich tachtig sprekers voor wetenschappelijke mededeelingen aangemeld. Afgezien van de plechtige openingszitting waren er acht congresbijeekomsten (voor- en namiddagen), waarvan er zes aanvingen met de lezing van rapporten en daar de meesten dezer heeren zeer lang van stof waren en door geen tijdgrens beperkt, bleef er na de discussies zóó weinig tijd over, dat de meerderheid der aangekondigde voordrachten niet is gehouden. Dit is zeer jammer, daar de rapporten uit den aard der zaak geen nieuwe dingen brachten, het verdere programma daarentegen in elke richting van het vak — physiologisch, anatomisch, experimenteel, klinisch en therapeutisch — een grooten rijkdom aan nieuwe vondsten en wetenschappelijke uitkomsten had beloofd. Van onze landgenooten moest HENKES zijn metingen van de neuskeelholte in portefeuille houden; STRUYCKEN vond gelegenheid zijn „optische waarneming van luchtrillingen“ in het physiologisch laboratorium aan belangstellenden te vertoonen.

Intusschen hebben toch een aantal belangwekkende discussies plaats gehad, allereerst die naar aanleiding van het degelijke, maar veel te breed opgevatte rapport van KUHNT (die Königsberg met Bonn heeft verwisseld), over het verband tusschen neus- en oogziekten. Hij legde bijzonder den nadruk op de vele oogaandoeningen, die als gevolg van adenoïde woekeringen der neuskeelholte ontstaan, en verdedigde de meening, dat bij ontstekingen in de

oogkas veel te weinig aandacht wordt geschonken aan de bijholten van den neus. Hij wees er op, dat oogkasontstekingen dikwijls uitgaan ook van acute bijholte-katarrhen, die somwijlen spoedig genezen, terwijl de aandoening in de oogholte zich verder ontwikkelt. De mede-rapporteur ONODI drukte er integendeel op, dat dikwijls te lichtvaardig een oorzakelijk verband wordt aangenomen tusschen ontstekingen van oog en oogkas met vaak lichte afwijkingen in den neus. Overigens wees hij er, in aansluiting aan zijn vele vroegere anatomische onderzoekingen, nog eens op, hoe ontstekingen van de gezichtszenuw zoowel van de achterste zeeftbeencellen als van de wiggebeensholten kunnen uitgaan. ROSENBERG eindigde met den wensch, dat oog- en neus-artsen, veel meer dan thans geschiedt, elkanders zieken zullen onderzoeken. Onder de belangrijke discussiën noem ik verder die over de differentieel-diagnose van gecompliceerde bijholte-etteringen, in aansluiting aan een voordracht van HERBERT TILLEY. Hierbij kwam het RÖNTGEN-onderzoek als nieuw hulpmiddel zeer op den voorgrond. Welk een rol deze methode, vooral in de diagnostiek der voorhoofds- en zeeftbeen-etteringen gaat spelen, bleek nog in een tweede discussie, naar aanleiding van twee roentgenologische rapporten. Men kon het ook reeds zien in de congresstentoonstelling, waar een groot getal roentgenogrammen door verscheidene kunstbroeders waren ingezonden.

Het spreekt van zelf, dat een aantal verdere besprekingen en mededeelingen der vermelding alleszins waard zouden zijn; ik moet mij hier echter beperken, en volstaan met mijn hoofddruk, die als gezegd, er een is van teleurstelling over onvoldoende wetenschappelijke uitkomsten.

Sprak ik in den aanvang over gemengde gevoelens, waarmee ik aan de doorleefde congresweek terugdenk, ik doelde daarbij in hoofdzaak op het verpletterende bericht, dat Woensdagochtend, bij het begin der eerste wetenschappelijke zitting als een bliksemstraal door de vergadering ging: SCHROETTER was dien nacht overleden. Ik heb mijn ooren niet kunnen gelooven. Den dag te voren had hij, de zeventigjarige, met heilige geestdrift en een stem, die doordrong tot in de verste hoeken der feestzaal, de gedachtenisrede op TÜRCK en CZERMAK gehouden. Hij had gesproken met de bezieling der eigen ervaring, hij die de ontwikkeling der laryngoskopie bijna van den aanvang af had gadeslagen. Des avonds was ik, met een aantal congresgenooten, in zijn woning te gast aan een vroolijk gestemd feestmaal; hij was de beminlijkste gastheer, wien wij kort voor middernacht de hand ten afscheid drukten. Wie van ons had kunnen denken, dat twee uur later dat warm voelende, fijn besnaarde hart zou hebben opgehouden te kloppen.

SCHROETTER was een zeldzaam veelzijdig man. Hoofd der derde inwendige kliniek, was hij een haast even gevierd persoon bij de internisten als bij de laryngologen. In ZIEMSEN'S handboek beschreef hij de hartziekten, in NOTHNAGEL'S handboek de ziekten van het vaatstelsel. Hij stond vooraan in den strijd tegen de tuberculose. Aan zijn onvermoeiden arbeid is het voor een groot deel te danken, dat lucht en licht als de voornaamste wapenen in dezen strijd allerwege zijn erkend. Hij stichtte het eerste sanatorium voor longzieken in Oostenrijk; ook is de internationale regeling van de tuberculosebestrijding aan hem te danken.

Zijn hoofdverdienste echter, ligt op het gebied der laryngologie. Zijn werken

over de vernauwingen van de luchtwegen zijn baanbrekend geweest; geen enkel laryngoloog heeft zóó velen der vakgenooten als zijn leerlingen door zijn woord geboeid als hij. Hij was de nog levende, hooggeëerde meester der oude Weener school, eere-voorzitter van het congres. Onder ademlooze aandacht van zijn leerlingen uit alle tijden is het hem vergund geweest de jubelrede te houden op het vak zijner voorliefde, tot welks vooruitgang hij zoo krachtig heeft bijgedragen. De nacht daarop is hij, zonder strijd, voor altijd ingeslapen. Een schoone, benijdenswaardige dood!

Men begrijpt in welk een stemming het congres de treurmare vernam. Ik heb den tact bewonderd, waarmee CHIARI, de voorzitter, de tijding meedeelde. Hij was dien nacht naar het sterfhuis geroepen, en had van de familie het dringend verzoek ontvangen, naar den geest van den ontslapene, den congresarbeid niet voor langen tijd af te breken. Hij stelde voor, de zitting een uur te schorsen en in dien tijd de familie SCHROETTER door een afvaardiging de deelneming van het congres te doen betuigen. Daarop hield hij een treffende rede over de verdiensten van SCHROETTER voor de laryngologie.

Dien zelfden avond was het ontvangst ten raadhuize. Fijn gevoel sprak uit de woorden, waarmee CHIARI aldaar den ontvangenden onderburgemeester toesprak, er op wijzende, dat van lustig feestvieren geen sprake kon zijn, dat de rouw van het congres werd gedeeld door de stad Weenen. Immers niemand had meer dan SCHROETTER bijgedragen tot verbetering der gezondheidstoestanden in de hoofdstad. Muziek werd aan het banket, en ook aan den congressemaaltijd den volgenden dag, niet gemaakt. De dood van den veelbeminden eerevoorzitter bleef als een schaduw hangen over de congresweek. Vrijdagmiddag is hij grafwaarts geleid door zijn vereerders en leerlingen uit alle landen der wereld. En niet door hen alleen. Nooit heb ik een deelneming, als hier, aanschouwd. Zwarte vlaggen woeien van het gebouw der Gesellschaft der Aerzte, van de universiteit en van het Rathaus. De wimpels vóór het Reichsratsgebäude waren te halver hoogte neergelaten. Honderden en nog eens honderden volgden de baar, afvaardigingen van talloze vereenigingen, heel het laryngologisch congres, hoogleeraren, studenten, militairen, liefdadige en kunst-vereenigingen, zoo goed als hooge autoriteiten. Langs den weg stonden duizenden dicht opeengepakt, als bij de teraardebestelling van een vorst. Zoo schreed de stoet langs het oude allgemeyne Krankenhaus, waarbinnen hij had geregeerd, als een vorst van troost en liefde. De verpleegsters zijner kliniek stonden schreiend buiten het gebouw. Daarbinnen zal hij in eere blijven als de vaderlijke geneesheer, die alles was voor zijn zieken.

De keelartsen echter verbinden SCHROETTER'S naam voor alle tijden met die van TÜRCK en CZERMAK en eeren ook hem als een van de grootmeesters der laryngologie.

H. BURGER.

BEROEPSBELANGEN.

TANDHEELKUNDE EN GENEESKUNST. — Tegen een arts te Dresden, stomatoloog, is door de tandartsenvereeniging een proces gevoerd wegens „oneerlijke concurrentie”, en wel omdat hij den titel voerde van „specialist